

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

13 Temmuz 1930'da Zilan Katliamı olarak tarihe geçen, on binlerce Kürdün katledildiği Van Erciş ilçesi sınırlarında yer alan Zilan Deresi'nde yaşanan, bölge halkına karşı gerçekleştirilen insanlık dışı uygulamaların tüm yönleriyle ortaya çıkarılması, inkara dayalı anlayıştan vazgeçilerek, Türkiye geçmişinde yaşananların kapsamlı bir şekilde araştırılması, toplumsal barışa hizmet eden bir yüzleşmenin yaşanması ve ortak hafızada yer alan derin acıların yaralarının sarılması ve geçmişle yüzleşme amacıyla Anayasa'nın 98'inci İç Tüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.

Dr. Heval BOZDAĞ

Ağrı Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Van'ın Erciş ilçesine bağlı Zilan Deresi'nde 13 Temmuz 1930'da on binlerce Kürt'ün hayatını kaybettiği katliamın üzerinden 94 yıl geçmiştir. On binlerce insan öldürülerek, insanlığın en ağır suçlarından biri işlenmiştir. 16 Temmuz 1930 tarihli Cumhuriyet gazetesine göre 15 bin kişi, bizzat Ağrı Dağı ayaklanmasında da yer alan Kürt yazar Hesên Hîşyar Serdî'ye göre, Ademan, Sipkan, Zilan ve Hesenan aşiretlerden oluşan 18 köyden 47 bin kişi, Ermeni araştırmacı Garo Sasuni'e göre, 5.000 kadın, çocuk ve yaşlı öldürülmüş, 44 köy yakılmıştır. Zilan deresinin günlerce kan aktığı bu katliamın ardından hayatta kalabilenler zorunlu göçe tabi tutulmuş, mal ve mülklerine el konulmuştur. Dönemin iktidarı, bu büyük insanlık trajedisinin asker, korucu, milis ve sivil faillerinin bu suçlardan ceza almasını önlemek için kanunlar çıkarmış ve sonraki yıllarda yaşanan katliamların yolunu açmıştır. Onlarca yıl yasak bölge ilan edilen Zilan'da katliamın dehşeti hâlâ insanlar tarafından anlatılmakta ve yeni nesiller bu trajedinin hikâyeleriyle büyümektedir.

1930 yılında yaşanan Zilan Katliamı ile ilgili olarak öncelikle devlet arşivlerinin açılması, Türkiye geçmişinde yaşananların kapsamlı bir şekilde araştırılarak ortaya çıkarılması, dönemin mağdurlarının ve onların varislerinin mağduriyetlerinin giderilmesine yönelik çalışmaların yapılabilmesi için bir yüzleşme ve hakikat komisyonunun kurulması ve bir Meclis araştırması açılması gerektiği açıktır.

GEREKÇE

Van'ın Erciş ilçesine bağlı Zilan Deresi'nde 13 Temmuz 1930'da on binlerce Kürdün hayatını kaybettiği katliamın üzerinden 94 yıl geçmiştir. Ağrı ili ve civarında "Ağrı İsyanı" adıyla anılan olaylar neticesinde, birçok insan Van ili Erciş ilçesi sınırları içerisindeki Zilan Deresi'ndeki köylere sığınmış, Temmuz 1930 tarihinde dönemin ordu güçleri tarafından Zilan Deresi'ne bir operasyon düzenlenmiş, köylerin büyük bir kısmı yakılarak boşaltılmış ve on binlerce sivil yurttaş katledilmiştir. Bu operasyonda; Hasanabdal, Aks, Şahbazar, Doğancı, Tendurek, Çakırbey, Yılanlık, Harhus, Babazeng, Kömür, Şor, Şorik, Mürşit, Mescitli, Karakilis, Kündük, Zorava, Aryutin, Hallacköy, Koşköprü, Kuruçem, Mülk, Yekmal, Kilise, Gosk, A. Partaş, Y. Partaş, Binesi, Bunizi, Pelexlu, Kerx, Söğütlü, Mığare, Kardoğan, Kelle, Hostekar, Süvarköy, Kızılkilise, Ziyaret, Hıraşen, Komik, Şeytanava, Birhan ve Yukarı Koçköprü köylerinin içinde bulunduğu birçok köy ateşe verilerek yakılmıştır. Operasyon sonrası sivil ve silahsız olan on binlerce insan öldürülerek, insanlığın en ağır suçlarından biri işlenmiştir.

16 Temmuz 1930 tarihli Cumhuriyet gazetesine göre 15 bin kişi, bizzat Ağrı Dağı ayaklanmasında da yer alan Kürt yazar Hesên Hışyar Serdi'ye göre, Ademan, Sipkan, Zilan ve Hesenan aşiretlerden oluşan 18 köyden 47 bin kişi, Ermeni araştırmacı Garo Sasuni'e göre, 5.000 kadın, çocuk ve yaşlı öldürülmüş, 44 köy yakılmıştır. 13 Temmuz 1930 tarihli Cumhuriyet gazetesi operasyonu; *"Ağrı Dağı tepelerinde kovuklara iltica eden 1.500 kadar şaki kalmıştır. Tayyarelerimiz şakiler üzerine çok şiddetli bombardıman ediyorlar. Ağrı dağı daimî olarak infilak ve ateş içinde inlemektedir. Türkün demir kartalları asilerin hesabını temizlemektedir. Eşkayaya iltica eden köyler tamamen yakılmaktadır. Zilan harekâtında imha edilenlerin sayısı 15.000 kadardır. Zilan deresi ağzına kadar ceset dolmuştur... Bu hafta içinde Ağrı Dağı tenkil harekâtına başlanacaktır. Kumandan Salih Paşa bizzat Ağrı'da tarama harekâtına başlayacaktır. Bundan kurtulma imkânı tasavvur edilemez."* şeklinde haber yapmıştır.

1930 tarihindeki başka bir sayısında Cumhuriyet Gazetesi Zilan Deresi'ndeki toplu katliamı şöyle vermiştir: *"Karaköse, 14 (Özel muhabirimiz bildiriyor)- Ağrı eteklerinde eşkıyaya katılan köyler yakılarak, ahalisi Erciş'e sevk ve orda iskân olunmuştur. Zilan harekâtında imha edilen eşkıya miktarı, 15 binden fazladır. Yalnız, bir müfreze önünde düşüp ölenlerin bin kişi olduğu tahmin ediliyor. Zilan Deresi'ne sığınan 5 şaki teslim olmuştur. Buradaki harp, pek müthiş bir tarzda cereyan etmiştir. Zilan Deresi, lebalep cesetlerle dolmuştur."*

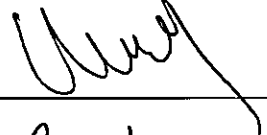
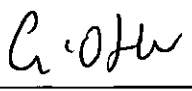
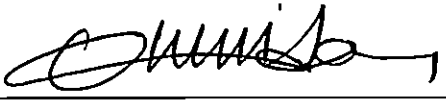
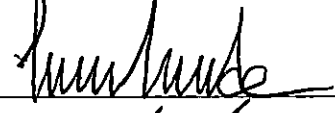
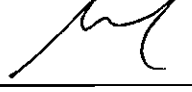
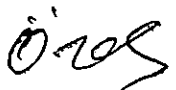
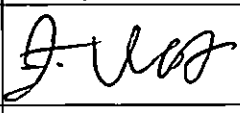
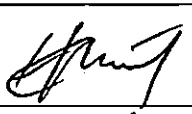
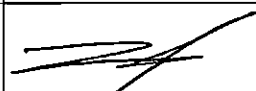
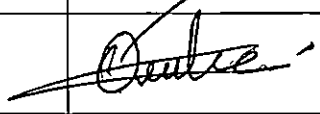
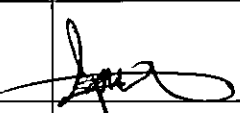
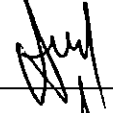
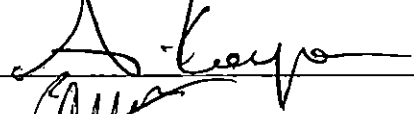
Katliam dönemini kapsayan süreçte harekâtı icra edenler için her türlü suça karşı sorumsuzluk, cezasızlık yasası çıkarılmış, dönemin iktidarlarının savunduğu gibi isyan mıntıkasında işlenen fiillerin suç sayılmadığı, bölgenin serbest atış alanı olduğu 20 Temmuz 1931 tarih ve 1850 Sayılı Kanunla teyit edilmiştir:

" Madde 1: Erciş, Zilan, Ağrı dağ havalisinde vuku bulan isyanda, bunu müteakip Birinci Umumi Müfettişlik mıntıkası ve Erzincan Pülümür kazası dahilinde yapılan takip ve te'dip hareketleri münasebetiyle 20 Haziran 1930'dan 1 Kanun-ı Evvel 1930 tarihine kadar askeri kuvvetler ve devlet memurları ve bunlar ile birlikte hareket eden bekçi, korucu, milis ve ahali tarafından isyanın ve bu isyanla alakadar vak'aların tenkili emrinde gerek müstakilen ve gerekse müştereken işlenmiş efal ve hareket suç sayılamaz..

Madde 3: Bu kanunun icrasına Adliye ve Dahiliye vekilleri memurdur."

Bu büyük insanlık trajedisinin asker, korucu, milis ve sivil faillerinin bu suçlardan ceza almasını önlemek için çıkarılan kanunlar sonraki yıllarda yaşanan katliamların da yolunu açmıştır. Bu katliamın ardından hayatta kalabilenler ise zorunlu göçe tabi tutulmuş, binlerce insan köylerini terk etmek zorunda bırakılmış, mal ve mülklerine el konulmuştur.

1930 yılında yaşanan Zilan Katliamı ile ilgili olarak öncelikle devlet arşivlerinin açılması, Türkiye geçmişinde yaşananların kapsamlı bir şekilde araştırılarak ortaya çıkarılması, dönemin mağdurlarının ve onların varislerinin mağduriyetlerinin giderilmesine yönelik çalışmaların yapılabilmesi için bir yüzleşme ve hakikat komisyonunun kurulması ve bir Meclis araştırması açılması gerektiği açıktır.

1	MERAL DANIŞ BEŞTAŞ	ERZURUM	
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	MAHMUT DİNDAR	VAN	
4	NEJLA DEMİR	AĞRI	
5	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
6	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
7	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
8	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
9	MEHMET RÜŞTÜ TIRYAKI	BATMAN	
10	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
11	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
12	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
13	SEVİLAY ÇELENK ÖZEN	DİYARBAKIR	
14	YILMAZ HUN	IĞDIR	
15	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
16	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
17	ALİ BOZAN	MERSİN	
18	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
19	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	